

CONFERÈNCIES D'ECONOMIA EUROPEA: PER UN NOU CONTRACTE SOCIAL EUROPEU

Els continguts d'un nou contracte social europeu

21 de novembre de 2019

Paul Collier (Oxford University): "La desafecció cap a la identitat compartida amb la resta dels seus conciutadans dels privilegiats de les grans ciutats és la conseqüència del descarrilament del capitalisme"

José Manuel González-Páramo, conseller executiu de BBVA, vocal de la Junta Directiva del Cercle d'Economia i moderador de la sessió, va apuntar en la seva arrencada que, tot i que hem avançat molt des de la crisi econòmica, aquesta ha deixat una herència de malestar i desafecció en un context en el qual convergeixen, a més, un nacionalisme creixent, la transformació digital, la necessitat de fer front a la degradació de l'entorn o una transició demogràfica sense precedents que tornen imprescindible l'intentar recuperar la confiança dels ciutadans.

Al respecte, González-Páramo es va mostrar esperançat davant d'indicis com l'increment de la participació en les últimes eleccions europees en vuit punts, que apunten que la gent segueix mirant a Europa quan busca solucions i a què la UE pugui ambicionar a completar els seus pilars econòmic i polític amb el social.

Els tres descarrilaments del capitalisme

A continuació, va prendre la paraula Paul Collier, Catedràtic d'Economia i Política Pública a la Blavatnik School of Government de la Universitat d'Oxford, que va assenyalar que el capitalisme és un sistema vital, però que no funciona amb el pilot automàtic i que, periòdicament, descarrila.

En concret, en els seus 250 anys de vida, el capitalisme ha descarrilat, segons Collier, en tres ocasions: en les dècades de 1840, 1930 i 1980. El primer d'aquests descarrilaments va veure néixer, en l'intent de buscar-li una solució, dos aspectes, des d'aleshores imprescindibles per apuntalar el sistema: en primer lloc, la filantropia, encarnada en aquesta ocasió per Titus Salt, l'empresari i alcalde de la ciutat britànica de Bradford que va tallar un brot de còlera entre els seus treballadors invertint tota la seva fortuna; i, en segon, el cooperativisme, que va ser la via que els treballadors de la veïna localitat de Rochdale van trobar per solucionar aquest mateix problema sanitari.

Paul Collier (Oxford University): "El capitalisme va descarrilar en la dècada de 1980 obrint dues esquerdes: un espacial, en la qual les clares guanyadores van ser les grans metròpolis; i una altra en l'àmbit de l'educació, dividint la població entre professionals qualificats i altres amb capacitats manuals i moltíssimes menys possibilitats de progressar "

En oposició a aquest encoratjador precedent, quan el capitalisme va tornar a descarrilar en la dècada de 1980 es van obrir dues esquerdes que, durant dècades, no vam fer res per tancar: un espacial, en la qual les àrees metropolitanes més reeixides van començar a créixer exponencialment, trencant pel camí molts pobles i ciutats de províncies; i una altra en l'àmbit de l'educació, en virtut de la qual la gent amb estudis superiors va començar a tornar-se molt més valuosa per a un sistema cada vegada més complex que els que només comptaven amb capacitats manuals.

Aquest abandonament de funcions a l'hora de tornar a encarrilar el capitalisme s'ha degut, segons Collier, al fet que la ideologia ha reemplaçat el pragmatisme i a que la generalització dels postulats de Milton Friedman ha fet que les empreses se centrin únicament en maximitzar el valor per als seus accionistes i hagin traslladat tota la responsabilitat que havien assumit en dècades anteriors al sector públic.

Paul Collier (Oxford University): "Per encarrilar el capitalisme, les empreses, les comunitats locals, les universitats i les societats amb una marca cultural forta han de dotar-se d'un propòsit futur compartit"

El ponent va afirmar que hem de repartir el pes de la responsabilitat entre diverses organitzacions: d'una banda les multinacionals, que han de tornar a ser moralment responsables; per un altra les comunitats locals, que integren tant els governs com les empreses; en tercer lloc les universitats, que han d'ensenyar a la població i fer R + D per al sector privat; i, finalment, una societat amb una marca cultural forta -una unió de forces que ja compta amb precedents com el d'Edimburg, que, després de conjurar-se per convertir-se en un *hub* del sector de les telecomunicacions, en 10 anys ha passat de comptar amb 2 a fer-ho amb 480 empreses que operen en aquest sector.

El motí dels oblidats pels triomfadors de les grans metròpolis

A manera de tancament de la seva intervenció, Collier va lamentar especialment que, en aquest context de descarrilament del capitalisme i en països com el Regne Unit o els Estats Units, les poblacions reeixides de les grans àrees metropolitanes hagin començat a desenganxar-se de la identitat compartida amb la resta de seus conciutadans.

I és que, segons el ponent, aquesta renúncia a la ciutadania nacional compartida fa patir a aquests altres ciutadans de ciutats de província i pobles i condueix a motins com el Brexit, que, per a Collier, no ha estat mai una rebel·lió contra Brussel·les, sinó contra Londres.

En aquest sentit, Europa ha de revertir la tendència per la qual els qui donen més suport a la Unió són precisament aquests privilegiats de les grans ciutats, i per a això s'ha de dotar de nous instruments socials que no té en l'actualitat.

Com adaptar el contracte social a el segle XXI

La segona ponent de la sessió, Ariane Aumaitre, Investigadora al Departament de Ciències Polítiques i Socials de l'European University Institute in Florence, va afirmar en l'arrencada de la seva intervenció que, per reescriure el contracte social, no només hem de mirar al que està passant el 2019, sinó remuntar-nos a les dècades de 1970 i 1980 i, per tant, a l'origen de la revolució tecnològica, de la globalització, de la creixent desigualtat o de la incorporació de la dona al mercat laboral, per citar només alguns els catalitzadors de la situació actual.

Ariane Aumaitre (European University Institute in Florence): "No podem reescriure el contracte social pensant encara en solucions a mida per a economies industrials en què les persones duen a terme carreres laborals lineals: aquest ja no és el nostre món"

Per Aumaitre, a més, aquest nou contracte social ha de prendre consciència que ja no vivim en una societat industrial en la qual les persones duen a terme carreres laborals molt lineals, com passava en la dècada de 1950, i que, per tant, hem de dotar-nos d'un estat de benestar diferent, que atengui a altres reptes, a més del subsidi d'atur o de la cobertura econòmica durant la vellesa.

I és que, precisament aquest intent de solucionar amb un estat de benestar forjat fa més de sis dècades els problemes d'una economia postindustrial en la que ningú treballa a la mateixa empresa des dels 23 fins als 65 anys, o en la qual les dones participen activament en el mercat laboral i ja no es dediquen a la cria i a la cura de la llar, és el que ens ha conduït, segons la ponent, a l'actual escalada de desigualtat, desafecció i populisme.

Sobre quines han de ser les bases d'aquest nou contracte social, Aumaitre va aventurar que aquest s'ha de plantejar a un nivell supranacional, ja que els reptes que tenim són igualment globals, i que, en aquest sentit, Europa compta amb el clar avantatge d'haver-se dotat d'institucions, fòrums i mecanismes, al llarg del seu procés d'integració, des dels quals articular aquesta resposta conjunta.

Ariane Aumaitre (European University Institute in Florence): "Europa ha de superar la concepció nacional que tot s'arregla amb transferències de rics a pobres: més que redistribuir un pressupost comú europeu, hem de dotar-nos de polítiques comunes en matèria laboral, educativa, etc."

Encara en clau europea, segons Aumaitre hem de superar el marc mental que correlaciona la solució als nostres problemes amb transferències nord-sud o 'de rics a pobres' per anar a la base i plantejar solucions que tornin innecessària aquesta redistribució. Per exemple, l'activació educativa o laboral de les zones i col·lectius més desfavorits mitjançant polítiques comunes.

La imperativa reparació de l'ascensor social

Finalment, va intervenir Miguel Otero, investigador principal en el Real Instituto Elcano, qui va assenyalar que el major problema de les últimes dues dècades ha estat la ruptura de l'ascensor social a pràcticament tots els països de l'OCDE.

Miguel Otero (Real Instituto Elcano): "El problema més urgent que tenim és la reparació de l'ascensor social als països de l'OCDE, i això requereix treballar en quatre dimensions: meritocràcia, veu, empoderament i competència"

Per reparar-ho, hem de prestar atenció a quatre conceptes importants. El de la meritocràcia, l'absència de la qual ens condueix a estructures jeràrquiques que premien la lleialtat en lloc del mèrit. El de la veu, que, negada a determinats col·lectius, condueix a moviments com el dels *gilets jaunes*, i que requereix d'espais de relació entre classes que estem perdent en un món en el qual ja no necessitem sortir al carrer a lligar o divertir-nos, de la mà de Tinder o Netflix. El de l'empoderament, especialment el de les realitats no urbanes, al qual ajudaria que els mitjans de comunicació fessin més cas a allò que passa a la perifèria, i en l'àmbit de l'educació, en el qual la formació dual és una bona via per donar poder als que decideixen no anar a la universitat. I, finalment, el de la competència, retornant a les petites i mitjanes empreses el poder que hem donat a les grans plataformes de la mà de polítiques antitrust o anticartel.

Com incentivar una major cessió de competències a la UE

A l'espai dedicat al col·loqui, Paul Collier ha reivindicat que Europa no ha de redistribuir el consum, sinó la productivitat; és a dir, assegurar que cada regió compti, almenys, amb un centre productiu. A més, com a societat hauríem de prestar molta més atenció al suport que oferim a les famílies joves estressades -que, sovint, transmeten aquest estrès i

llasten les possibilitats de progressar dels seus fills-, i al cicle preescolar, que moltes vegades determina l'itinerari acadèmic de les persones.

Sobre com incentivar una major cessió de competències dels països de la UE a la Unió, Collier va posar en relleu com d'escandalós resulta que els alemanys no vulguin una "Unió de transferències" quan han estat els majors beneficiaris d'aquesta a través del tipus de canvi.

Aumaitre, per la seva banda, no va considerar que tots els impostos i polítiques socials a Europa hagin de ser supranacionals, però sí que alguns serien més efectius a aquest nivell i que requeririen per tant de transferències fiscals.

Finalment, Otero va defensar una Europa multinivell basada en el principi de subsidiarietat en oposició a uns Estats Units d'Europa que va considerar irrealitzables, i va afirmar que hauríem de deixar de veure les transferències a Europa com una cosa que passa entre països, per veure-ho com una cosa que es produeix entre individus i empreses que, per operar en el marc de la UE, paguen amb naturalitat i proporcionalitat una sèrie d'impostos.

A manera de tancament, Collier va tornar a prendre la paraula per afirmar que les rendes que generen aquestes reeixides àrees metropolitanes a les quals ha donat peu la globalització no pertanyen en realitat als que hi viuen i hi treballen, ja que aquestes aglomeracions són en realitat el resultat de no menys de 200 anys de construcció d'infraestructures físiques, polítiques i legals a les quals hi han contribuït països sencers. Aquest concepte hauria de canviar el marc mental que condueix a aquests professionals qualificats de les grans ciutats a voler separar-se de la resta dels seus ciutadans, i aplanar el terreny per a aquesta imperativa redistribució de la productivitat i, també, del talent.